

SMA MEDDELELSER

NOGLE BREVE TIL JOHAN BRAVO I ROM

I det følgende meddeles tre breve – hvoraf de to i uddrag – til den holstenske maler og skandinaviske konsul i Rom, JOHAN BRAVO (Altona 1797, Rom 1876). Denne var som bekendt et vigtigt bindeled mellem Syd og Nord, en omsorgsfuld værner om danske interesser i Tiberstaden. Hjemsendelsen af Thorvaldsens værker hvilede tildels paa hans skuldre; om hans virke som kunstagent vidner en samling breve og indberetninger (paa tysk) til Akademiet. „Skandinavernes Kasino i Rom“ skylder i væsentlig grad Bravo sin tilblivelse (1860). Han havde huset De danskes Bogsamling siden 1840 og blev Foreningens første formand. Hans snurrige person og gebroknede talesæt er ypperligt skildret af M. Galschiøt i „Skandinaver i Rom“.¹ I mange aar beboede han lejligheden over Caffé Greco i Via Condotti; i øverste etage logerede H. C. Andersen maj 1861.² (Se J. B. H. i „Studi Romani“ V, s. 576, n. 31).

I Skandinavisk Forenings arkiv opbevares et ikke tidligere offentliggjort brev til Bravo fra maleren JØRGEN SONNE (1801–90). Denne havde under sit tiaarige romerophold (1831–40/41) stiftet gæld ved laan i Bogsamlingens kasse. Hans underskrift figurerer blandt andre guldalderautografer i fundatsen.³

Kjøbenhavn d. 25 Maj 1846

Endelig kjære Ven sender jeg dig her Moneterne der vil kunne klare min Gjæld til det danske Bibliothek i Rom. Jeg har ofte frygtet for at du skulde nære Tvivl om min Ærlighed, da Tiden trak saa langt hen; flere Gange har jeg vel havt Pengene men maattet bruge dem til andre Ting, som blandt andet var Tilfældet i Efteraaret 1844, da jeg saae mig nødsaget til for min Sundheds Skyld at foretage en Rejse til Badet Grafenburg og som særligen er Aarsagen at jeg nu først afgjør den Sag. Jeg sender Dig hermed, foruden de 26 Scudi, der er min Gjæld til Bibliotheket, endvidere Renter af samme Sum fra 1836, der saavidt jeg erindrer var det Aar, hvorfra nævnte Gjæld forskriver sig, da jeg ikke vil at Bibliotheket skal lide noget Tab ved mig. Det er altsaa 10 Aars Rente a 4 Procent, bliver 10 Scudi, altsaa i det hele 36 Scudi, som indenlagte Vexel lyder paa.⁴ Gjør mig nu den Tjeneste at tilintetgjøre mit Beviis, som vel maa findes i Bibliotheket. Jeg skulde ikke have undladt at sende et

Bidrag til den Skandinaviske Hjelpekasse,⁵ som jeg har hørt er oprettet i Rom, og som interesserer mig, men da jeg iaar har maattet gjøre et temmelig stort Offer da jeg nemlig er bleven Medlem af Kunstakademiet,⁶ saa kan jeg ikke i Aar, det maa altsaa blive til en anden Gang, eller til jeg selv engang kommer. I Vinter ønskede jeg mig ofte i Rom, da der var flere gode Venner, og i det hele taget saa hæderlige Repræsentanter fra Fædrelandet, men først om nogle Aar haaber jeg med Guds Hjælp at kunne besøge Rom paa et Aar eller lidt mere, for at opfriske mig, og see de mange herlige Ting igjen, som jeg saa ofte har savnet her.

Hvad der kan interessere dig her fra Hjemmet, ved jeg ikke, her er ikke meget. CONST.[ANTIN] HANSEN holdt i Fredags den 22 Maj Bryllup,⁷ som var meget straalende og stort, det blev holdt hos Assessor MUUS,⁸ hvor hans Kone havde været i Huset; vi bildte os ogsaa ind, at i Rom havde været en lille Fest næste Dag, da MARSTRAND var underrettet derom. Professor CLAUSEN⁹ vilde feire den i Wien, saa at den Dag er blevet feiret i 3 af Europas Hovedstæder, men da har alle Deel i ham, født i Rom¹⁰ og døbt i Wien. BISSEN er rask og har meget at bestille; han har begyndt paa Modellen af Tycho Brahe,¹¹ Statuen der skal udføres i Bronze, og staae ved Frue Kirke; den bliver udført med Bidrag. Hans Victoria med Quadriga til Museet bliver nok færdig i Støbningen til Efteraaret.¹² BINDESBØLL er jeg bange for vi mister her, da Architekterne her gjerne vil af med ham, han maa nok over til Embedet i Holsteen.¹³ THORVALDSENS MUSEUM bliver sandsynligviis færdig til Efteraaret, de 16.000 Rbd. som manglede er nu blevene bevilgede.¹⁴ Kongen af Sverrig¹⁵ ventes her i Sommer, og kan paa Grund af den skandinaviske Sympati vente sig en hæderlig Modtagelse af Folket. I Gaar faldt Dom ved Høiesteret i LEHMANNS, H. E. PAULSENS og [FR.] HELWEGS Sag,¹⁶ de blev alle frikjendte, med Undtagelse af (at) Lehmann maatte betale Sagens Omkostninger, og 50 Rbd, til den nye Generalfiskal BLICHBERG [O. C. BLECHINGBERG]. Den blev holdt for en talrig Forsamling af Tilhørere og var meget interessant, især var Forsvaret for Lehmann og [F. L.] LIEBENBERG mesterligt.

Hils Marstrand meget fra mig, og bed ham ikke at blive for længe borte, da han savnes meget her. Hils ogsaa KÜCKLER¹⁷ meget; jeg har ofte villet skrive ham til, og jeg skal ogsaa med det første gjøre Alvor af det; at see ham herhjemme igjen kan vel ikke tænkes. Jeg beder ogsaa at hilse gamle FOGELBERG,¹⁸ MAYER,¹⁹ THÖMING,²⁰ JERICHOV²¹ og GURLITT,²² og hvis der ellers skulde være nogen jeg havde glemt. Jerichovs Gruppe²³ havde vi ventet at se herhjemme, men vi har værken seet, eller hørt noget til den; man venter ham hertil i Sommer, om det bliver Tilfældet, ved du vel bedre.²⁴

Lev nu vel, din hengivne Ven

JØRGEN SONNE

Udskrift: Sign. Cavaliere J. Bravo
in Roma

Caffé Greco

Poststempel Kjøbenhavn 29-5-1846, Hamburg 1-6, Roma 12-7.

Herefter gengives (i uddrag) to breve fra numismatikeren prof. LUDVIG MÜLLER, fra 1848 inspektør ved Thorvaldsens Museum og forfatter til samlingernes grundlæggende trebinds catalogue raisonné (1848–50). Brevene berøede (da forf. benyttede dem) blandt andre familiepapirer, hos Thorvaldsens oldebarn, Lorenzo Paulsen (d. 1957) i Rom.

Kiøbenhavn d. 21. Nov. 1854

(Leveret 5 December 1855)

Højestærede Consul Bravo!

Modtag først min Undskyldning for at jeg ikke allerede for længe siden har besvaret Deres Skrivelse af 2. August. Saaledes gaar det let, naar man ikke strax svarer, men opsætter – det går rent af Glemme og un beau jour opdager man, at der er gaaet over et Fjerdingaar hen . . . (Den fig. periode vedrører leveattester for Albert og Augusta Paulsen,²⁵ rentekvitinger fra Elisa Giorni,²⁶ komplettering af Pistolesi's Museo Borbonico til Thorv. Museums bibliotek, samt andre desiderata, bl. a. 1. hefte af M. Missirini's Opere di Antonio Canova, Roma 1827).

Min Familie og jeg have det for Tiden ret vel. Dog maa jeg undtage min Kones²⁷ vedvarende Sygelighed, der formodentlig vil gjøre en Badereise til Ems næste Sommer nødvendig. Min Søster, som De maaske veed er i Huset hos mig, er rask.

Angaaende Deres Venner og Bekiendte i Kiøbenhavn har jeg intet at meddele, som særdeles kunde interessere Dem. [C. J.] Thomsen er bestandig rask og livlig, og virksom paa sine Museer. De veed maaske, at disse alle skulle samles (med Undtagelse af Maleriegalleriet og Myntkabinettet) i Arveprindsens gamle Palais ved Frederiksholms Canal, hvilket i den Anledning er blevet endeel ombygget indvendigt. Bygningen egner sig desværre kun lidet dertil, men der var intet Haab om at kunne faa Penge bevilget til en ny Museumsbygning. Antiquitetsamlingerne, hvori alle Christian VIII's Sager ere optagne, har allerede siden forrige Vinter været aabnet for Publikum; ligeledes den største Deel af den etnografiske Samling; der arbeides nu paa Fuldendelsen af denne og paa Opstillingen af den oldnordiske Samling, der i Sommer er flyttet bort fra Slottet.²⁸ Saa ere endnu alle de gamle Kunstkammersager af forskellige Slags tilbage. [J. J. A.] Worsaae og [Chr.] Herbst, som jeg jævnlig seer, have det godt, ligesaa [H. W.] Bissen, i hvis atelier²⁹ stedse endeel yngre Kunstnere have Beskjæftigelse. Det var sørgeligt, at Landskabsmaleren Kraft³⁰ skulde døe saa ung! Jeg beder meget hilse Læssøe³¹ og Freund³² (hvis de ellers er kommet til Rom).

Bevar i venlig Erindring Deres hengivne

L. MÜLLER

Consul Bravo, R. af D.

Kiøbenhavn d. 23. April 1858

(Angaaende afskrift og fransk oversættelse af Thorvaldsens testamente til Giorni; om udbetaling af renter fra Overformynderiet til Thorvaldsens efterkommere).

. . . Jeg benytter denne Leilighed til, paa Conferentsraad Thomsens og egne Vegne, at bede Dem om at have den Godhed, hos en romersk Boghandler at købe nogle italienske numismatiske Bøger til det kongelige Myntkabinet.³³ Udlægget kan jeg vel som sædvanligt betale til Bissen. . . . De hører vel af og til fra og om Kunstnerne herhjemme, da De maa staae i Forbindelse med de fleste af dem. Nu er det Høyenske Parti³⁴ kommet nedenunder og det andet ovenpaa, hvilket ikke skader, da det var altfor arrogant og dominerende; blandt Følgerne er, at Jerichau er blevet Academiets Directeur og hans Kone iaar har faaet Medaillen for det bedste Stykke paa Udstillingen: en Huusandagt (som iøvrigt efter min Mening ikke fortiente det). Blandt de Kunstnere, der hæve sig og have de vakreste Arbejder paa Udstillingen, vil jeg nævne [Fr.] Vermehren, [Carl] Bloch og [Chr.] Dalsgaard; de to sidste havde ogsaa endeel Stemmer for sig til at erholde Udstillingsmedaillen. Derimod gaaer det ned ad Bakke med de ældre: [Constantin] Hansen, [Jørgen] Roed, [Fred.] Storch. Marstrands Lune er vel lige friskt og udtømmeligt, men hans Malemaade bliver stedse mere uskøn, jasket og grov. Efter min Mening besidder vi for Øieblikket ingen Maler, der kan maale sig med den norske Tidemand (det skulde være Exner), men vi have mange dygtige og opadstræbende og vor Maleskole er ingenlunde i Tilbagegang.

Hvor megen Lyst havde jeg ikke til at følge [J. L.] Ussings Exempel og gøre en lille Reise til Italien! Det skeer vel ogsaa engang, haaber jeg. [N. C. L.] Abrahams gaaer med to af sine Sønner paa en Reise sydpaa, men vil ikke længere end til Norditalien; jeg skal hilse Dem fra ham.

Farvel for denne Gang!

Deres hengivne

L. MÜLLER

Monsieur le Chevalier Bravo, Consul danois

94, Via due Macelli, Rome.

Poststpl. Kbhvn. 24. 4, Hamburg 25. 4.

NOTER

¹ København 1923, s. 42-56. - ² H. C. A. Romerske Dagbøger, ved Paul V. Rubow og H. Topsøe-Jensen, Kbhvn. 1947, s. 133 f. - ³ dateret 28-1-1833, Skandinavisk Forening i Rom. Bl. underskriverne er Thorvaldsen, Constantin Hansen, Marstrand, G. Bindsbøll, H. W. Bissen, J. A. Jerichau, M. Rørbye, Petzholdt, J. Roed, E. Meyer, Bendz, Hilker, Bravo, komponisten Henrik Rung, H. C. Andersen, Henr. Hertz, samt svenskeren B. Fogelberg og nordmanden Ths. Fearnley. - ⁴ 1833-37 erlagde Sonne, ligesom landsmændene, aarligt 30 baiocchi til biblioteket. S.'s gæld stammede fra 1840. Under 26. juni læses i „Regnskaber over Indtægter og Udgiv-

ter ved de danskes Bogsamling i Rom" (Skandinavisk Forenings arkiv): „Laant til Sonne for indlagte Beviis, 26 scudi. Laant til forskellige Tider til D. Blunck sc. 17.42. Til A. Kùchler laant 22.80. 11-3-1840 afleveret Biblioteket til Hr. Bravo.“ Fra den 13. juni 1846 findes fig. notat (blandt andre fra aarene 1837-42): „Durch Wechsel von Sonne unterm 13. Juni 1846 für die Kasse 26 scudi und noch andere 10 scudi Zinsen entgegen genommen zu haben und in die Kasse der Bibliothek deponirt zu haben, bescheinigt. J. Bravo“. – ⁵ Stiftet 1843. Statutter i Skand. Foren. arkiv. – ⁶ Marts 1846. Medlemsstykke: Søndag Morgen. Bondefamilie ifærd med at begive sig til Kirke. – ⁷ med Magdalene Barbara Købke, datter af oberstløjtnant N. C. K. – ⁸ Kammerassessor Laurids Fog Muus, g. m. Christiane, f. Bruun. Se Baronesse Stampes Erindringer om Thorvaldsen, ved Rigmor S., Kbhvn. 1912, s. 348, note 25. – ⁹ teologen og politikeren prof. H. N. Clausen (1793-1877). – De i brevet antydede festligheder i Rom og Wien er hverken omtalt i de af M. K. Raffenberg udg. Marstrand-breve, eller i Clausens levnedsoptegnelser. – ¹⁰ f. i Rom 3-11-1804, som søn af portrætmaleren Hans H. og hustru Henriette, døbt under forældrenes ophold i Wien 1805. – ¹¹ Om dette projekt og dets skæbne, se H. Rostrup, H. W. Bissen I, Kbhvn. 1945, s. 262 f. (ill.), II, s. 50, noterne 191-194, s. 113, nr. 284-288. – ¹² I nov.-dec. 1846 ciseleredes gruppen af Saabye, Evens m. fl.; den blev først opstillet jan. 1848. Rostrup op. cit. I, s. 246, II, s. 112, nr. 271. – ¹³ Udnævnt til kgl. bygningsinspektør i Holsten 1839, virkede i embedet fra juli 1847 til marts 1848. – ¹⁴ først indviet 17-9-1848. – ¹⁵ Oskar I. – ¹⁶ Om Orla Lehmanns navnkundige ridehustale (24-6-45) til de nordiske studenter, og paafølgende retsag (frifindelsesdom 26-5-1846), se H. C. A. Lund, Studenterforeningens Historie, 1820-70, Kbhvn. 1898, II, s. 218-225. – ¹⁷ Maleren Albert Kùchler, opholdt sig siden 1830 i Rom. – ¹⁸ Den svenske billedhugger Bengt F., siden 1821 bosat i Rom. – ¹⁹ Maleren Ernst Meyer. – ²⁰ Den slesvigske marinemaler F. C. T., der levede i Italien. – ²¹ Billedhuggeren J. A. Jerichau. – ²² Den holstenske maler Louis G. berejste Italien 1842-46. – ²³ Formentlig hentydes til „Herkules og Hebe“, udstillet i Rom nov. 1845, bestilt i marmor til Christiansborg 17-4-46, tilkendt Charl.borgudst. medaille 1847. 1845-46 udførte J. desuden modellen til „Panterjægeren“. Cfr. S. Michaëlis, Billedhuggeren J. A. Jerichau, Kbhvn. 1906, pp. 43, 45. – ²⁴ J., der s. a. havde ægtet malerinden Elisabeth Jerichau, tilbragte sommeren 1846 i Danmark, sammen med sin unge hustru. – ²⁵ Om familien Paulsens afstamning, se Patriciske Slægter, s. 769-776, samt Genealogisk Tidsskrift V, h. 7-9, Kbhvn. 1909. – ²⁶ Thorvaldsens datter giftede sig 2° 1849 med landmanden Pietro Giorni (1813-76) i Albano. – ²⁷ Minna Levetzau (1819-65). – ²⁸ Det kgl. Museum for Nordiske Oldsager (indrettet 1853-54) fik 1892 navneforandring til Nationalmuseet. – ²⁹ paa Materialgaarden, Frederiksholms Kanal. – ³⁰ Frederik K., d. 25-10-1854 paa Frederiksberg, 31 aar gammel. – ³¹ Maleren Thorald L. – ³² Billedhuggeren Christian F., nevø af Hermann F., opholdt sig i Rom i 1850'erne og 60'erne. – ³³ bl. a. Riccio, Le monete attribuite alla Zecca dell'antica città Luceria, Napoli 1846; Messerini, Saggio di osservazioni numismatiche, Napoli 1844. – ³⁴ De „Nationale“, modsat „Europæerne“ eller „De Brunette“. Til sidstnævnte gruppe hørte ægteparret J. A. Jerichau og Elisabeth J. Baumann.

JØRGEN B. HARTMANN